

birine dönüşür. Enç, böylece şehrin tarımıyla geçinen zümresinin hayatından ve sorunlarından kesitler sunar.

Sonuç itibarıyla *Uzun Çarşının Uluları*; bir şehrin çarşı, konak ve mahalle çevresini, şehre yakın köy ve bağlardaki hayatı, bu çevrelerdeki insan tiplerini, mesela esnaf zümresini, bu zümrenin ticari ilişkilerini, konaktaki hayat tarzını, konağın hizmetkârlarını, şehrin sıra dışı simalarını, örneğin meczuplarını, cinsel ya da ruhsal sorunları olan uç tiplerini konu edinen hikâyelerden oluşmaktadır.

Eserde şehrin simaları dışında, özellikle Antep'in Birinci Dünya Savaşı ve Fransız İşgaline dair önemli

tarihi bilgileri vardır. Bunun yanı sıra Antep'teki birtakım inanışlar, gelenekler, yörenin yerel diline özgü deyişler ve hatta şehrin eğlence hayatı da hikâyelerde geniş yer tutar. Dolayısıyla eser şehir folkloru bakımından önemli bir kaynaktır. Enç'in bu hikâyelerini okuyanlar ayrıca Gaziantep'in Birinci Dünya Savaşı öncesinden Cumhuriyet'in ilk dönemine kadar yaşadığı sosyal değişimi de görebileceklerdir. Anlatıcı çocuk; şehirdeki bu değişime hiç de olumlu bakmaz, mazi-deki günleri özlemle anar...

Kaynak

ENÇ, Mitat (1977): *Uzun Çarşının Uluları*, İnkılâp ve Aka, İstanbul.

KİTABHÂNE-İ SÛDÎ'NİN HİKÂYE KÜLLİYÂTI

Ufuk AYKOL

Birinci Dünya Harbi'nin nihayete erdiği 1918 yılında 13 sayı olarak Kitabhâne-i Sûdî tarafından neşredilen *Hikâye Külliyyâtı*, edebiyat tarihimiz için oldukça kıymete haiz olmasına karşın henüz aydınlığa çıkarılmamış bir eserdir.¹ Nitekim pek çok meşhur yazarın hikâyeleri bu külliyyatın sayfaları arasında yer almıştır. En bilinen yazarlara örnek olarak da Mehmed Rauf, Ömer Seyfeddin, Yakub Kadri Karaosmanoğlu ve Halit Ziya Uşaklıgil verilebilir. Üstelik bu yazarların, şimdiye değin Latin harfli yayımlanan hikâye derlemelerinde

yer almamış bazı öykülerinin de bu külliyyât içerisinde yer aldığını belirtmek gerekir.

Kitabhâne-i Sûdî'nin *Hikâye Külliyyâtı*, harp sonrası dönemdeki Türk hikâyesinin dilini ve ruhunu aksettirmekteydi. Bununla birlikte harpten artık yorgun düşmüş halka, okura Süleyman Sûdî Efendi'nin ifadesiyle "en zarif eserleri, en mükemmel şekilde, en ucuz olarak" ulaştırma niyetindeydi.

Birinci sayının önsöz maiyetindeki yazısında Süleyman Sûdî Efendi,

Hikâye Külliyyâtı'nın yayımlanmasını ve harp sonundaki ahvâli şu şekilde ifade etmektedir:

“Halk, beş sene devam eden harp ve darptan bıkmış, sükûn ve huzura müştâk ve mütehasir kalmış, tebliğ resimleri ve ricat veya hücum haberlerini okumaktan usanmıştır. Şimdi harp bitip sükûn avdet ettiği için artık edebî eserler okumaya umumî bir heves var. Bunun içindir ki, geçen senelerin muattıl, boğuk ve karanlık kışlarından pek farklı bir tezahür-ü hayata şahit oluyoruz. Matbuât âleminde şâyân-ı şükran bir gayret ve faaliyet görülmektedir. Bütün tab’iler yeni yeni eserler neşrediyorlar, müteaddid mecmular neşr olunuyor.

Fakat herkes muharebeden nasıl bıktıysa, mecmualardan da o kadar

bıktı. Bunların her gün biri çıkıyor, biri batıyor ve hiçbiri devam edemiyor. Burada kusurun rağbet etmeyen kârî’lerde mi, yoksa celb edemeyen mecmualarda mı olduğunu arayacak değiliz. Şurası muhakkaktır ki, halkımız kıymetli ve güzel eserleri ihmâl etmiyorlar. Hele fiyatlar kâbil-i takarrüb olursa...

İşte bu düşünce ile kârî’lerimizi meşkûk heveskâr yazılarından, çocuk edebiyatından ve yâhud pek pahalı kitapları almaktan kurtarmak için, yüksek ve kıymetli eserleri pek ucuz bir fiyatla neşrederek umuma bir hizmet ifa etmek istedik.”²

Kitabhâne-i Sûdî

Kitabhâne-i Sûdî, 1908 yılında İstanbul’da Kırımlı Süleyman Sûdî tarafından kurulmuştur.³ 1890 senesinde Kırım’ın Bahçesaray şehrinde doğan Süleyman Sûdî Bey, Bahçesaray eşrafından Süleymanzâde Abdullah Efendi’nin oğludur. İlk mektebi ve rüştiyeyi Bahçesaray’da (yüksek ihtimalle İsmail Bey Gaspıralı’nın usûl-i cedîd mektebinde) okuyup Akmescit (Simferepol) Rus Akademisi’ni bitirdikten sonra da İstanbul’a gelerek Vefa İdadisi’nden mezun olmuştur.⁴

İstanbul’daki talebelik yıllarında Cemiyet Kütüphanesi’nde tezgâhtarlık yaparak ticaret ve çalışma hayatına başlayan Süleyman Sûdî Bey, pek çok alanda ithalat ve ihracat yaparak ticaretle uğraşmıştır. Bu ticarî hayatın getirisiyle de önceleri siyasî ve fikrî eserler kaleme almıştır. Daha sonra edebiyatın çeşitli alanlarına ilgi göstermiş; Moralzâde Vassâf Kadri

Bey ile *Millî Cinâyât Koleksiyonu*⁵ isimli hikâye serisini yayımlamış ve nihayet kendisi bir kitabhâne açmıştır.⁶

Süleyman Sûdî ayrıca *Haber, Musavver Çocuk Postası, Asrî Hafta* ve *Kırım Mecmuası* adlı dergilerin imtiyaz sahibi olup kendi editörlüğünde bu dergileri Kitabhâne-i Sûdî'de neşretmiştir. 2 Mayıs 1918'de çıkmaya başlayan *Kırım Mecmuası*'nın burada yeri ayrıdır.⁷ Zira Süleyman Sûdî Bey'in yakın çevresinde, Kırım millî istiklâl hareketinin önemli isimlerinden Cafer Seydahmet Kırimer, Osman Kemal Hâtif ve Mahmud Mesud Bey bulunuyordu. Nitekim Cafer Seydahmet, İstanbul'a geldiği sırada Osman Kemal Hâtif, Mahmud Mesud Bey ve Süleyman Sûdî Bey ile görüşerek Kırımlılar Cemiyet-i Hayriyesi'ni tertip etmelerini teşvik etmiştir. Süleyman Sûdî Bey kurucu üye olarak *Kırım Mecmuası*'nın neşrini vazife edinmiş ve cemiyetin resmî yayın işlerini üstlenmiştir.⁸

Kitabhâne-i Sûdî'nin yayın faaliyetleri Süleyman Sûdî'nin edebî çevresi ve ilgisiyle birlikte oldukça geniş bir perdeye yayılmıştır. Tarihî, içtimâî ve edebî telif eserlerinin yanında çeviri eserler de yayımlamıştır. Bunun yanında yemek ve ilaç kitapları gibi günlük hayatta insanlara kolaylık sağlayacak kitaplar da Kitabhâne-i Sûdî'de neşredilmiştir.⁹ Bursalı Mehmed Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* adlı eserini yayımlamasının ardından, Süleyman Sûdî Bey epey bir rica ve ısrarla ondan, *İdare-yi Osmaniyye Zamanında Yetişen Kırımlı Müellifleri*

eserini kaleme almasını istemiş ve nihayetinde önce *Kırım Mecmuası*'nda tefrika etmiş sonrasında da Kitabhâne-i Sûdî'de ayrı bir kitap olarak neşretmiştir.¹⁰

Hikâye Külliyyâtı

Hikâye Külliyyâtı, Kitabhâne-i Sûdî tarafından 1918 senesinde 13 sayı olarak neşredilmiştir. Bu 13 sayının içerisinde 29 hikâye yayımlanmıştır. Bu hikâyelerin 12'si Mehmed Rauf'un kaleminden çıkmış olup külliyyâta en çok hikâyesi yayımlanmış olan yazardır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun iki (*İşin İç Yüzü* ve *Kiraz Bahçeleri*), Raif Necdet'in ve Selami İzzet'in birer, Halit Ziya Uşaklıgil'in iki (*Mayıs Pazarı* ve *Beyaz Şemsiye*), Hüseyin Rahmi'nin *Asansör*, Refik Halit Karay'ın *Şüphe*, Ömer Seyfeddin'in *Uçurumun Kenarında*, Peyami Safa'nın *Oyuncak* ve Nezihe Muhiddin'in *Evlât Aşk*ı adlı hikâyeleri yayımlanmıştır.

Çeviri hikâyelerin yazarları ise genellikle Fransız'dır. Catulle Mendes'in *İki Tehlikeden Biri* ve Üçüncü Yastık, Guy de Maupassant'ın *Elmas Merak*ı, Nobel ödülünü kazanan ilk kadın İsveçli yazar Selma Lagerlöf'ün *Ana Acısı*, Jeanne Marni'nin *O Kaltak Karı* ve Paul Victor Margueritte'nin *Küçük Hemşire* isimli hikâyeleri yayımlanmıştır.

مهدی زاده خالد ضیا بیگ
تصویر کاروانسک حلاوسیدر

Hikâye Külliyyâtı'nin hemen her sayısında yazarların fotoğrafları da yer alır. İlk sayısında Mehmed Rauf Bey'in fotoğrafı olup hemen altında da "*Hikâye Külliyyâtı'nın ilâvesidir*" ibaresi not düşülmüştür. 6.

sayıda Halit Ziya Uşaklıgil'in, 7. sayıda Hüseyin Rahmi Bey'in, 8. sayıda Ömer Seyfeddin'in ve 10. sayıda da Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun fotoğrafları yer almaktadır.

Süleyman Sûdî Bey, *Hikâye Külliyyâtı*'nın neşretme fikrini ve maksadını aşağıdaki gibi açıklamıştır.

"Hikâye Külliyyâtı'nın neşrinin maksat, edebiyatımızın en yüksek istidâdlarının yeni eserlerini zarif bir şekilde ve ucuz fiyatla meydan-ı mütalaa ve istifadeye vaz' etmektir.

Neşredeceğimiz eserler, okuyanları takip mecburiyetinde bırakacak uzun ve sıkıcı romanlar değil, bir nefeste okunabilecek kısa ve cazip hikâyeler olacaktır. Bu eserlerin Halid Ziya, Ahmed Hikmet, Hüseyin Rahmi, Refik Hâlid, Yakup Kadri, Ömer Seyfeddin beylerle külliyyâtın ilk numarasını teşkil eden İlk Aşk muharriri Mehmed

Rauf beylerin en yeni yazılarından mürekkep bulunacağını söylersek, Hikâye Külliyyâtı'nın ne kıymetli eserlerden müteşekkil olacağı anlaşılır. Öyle ki, aza zamanda edebiyat meftunları her numarası başka zarif kapak ile müzeyyen olmak üzere ellerinde gayet müstesna bir hikâye koleksiyonu bulunacaktır. İkinci numara Yakub Kadri Bey'in en yeni ve pek nefis hikâyesini hâvi bulunacaktır."¹¹

Tamamı eski harflerle basılmış olan *Hikâye Külliyyâtı*'nda hemen hemen "sade bir dil birliğinden" söz edilebilir. Dönemin ruhuna uygun olarak hikâyelerde ağdalı bir üsluptan kaçınılmış ve nispeten daha sade bir dil kullanılmıştır. Bunun bir yayın politikası olduğu muhakkaktır. Çünkü Kitabhâne-i Sûdî, Türkçü bir çizgide seyreden ve dilde sadeliği savunan bir yapıdadır. Özellikle *Kırım Mecmuası*'nda da Hüseyin Cahid ve Ömer Seyfeddin'in yazılarının yayımlanması, bu yazılarında dilin sadeleşmesi hususundan bahsedip hikâyelerinde de sade bir üslubu tercih etmeleri, bahsettiğimiz çizginin bir tezahürüdür.¹²

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Yakup Kadri'nin burada neşredilen iki hikâyesi Latin harfli basılan öykü derlemelerinde yer almamıştır. İşin İç Yüzü

حسین رحیمی بیگ
تصویر کاروانسک حلاوسیدر

سولیمن سودی بیگ
تصویر کاروانسک حلاوسیدر

یاقوب کادری بیگ
تصویر کاروانسک حلاوسیدر

ve *Kiraz Bahçeleri* adlı hikâyeler aynı zamanda Yakup Kadri ile ilgili hazırlanmış tezlerde hazırlanan yayın listelerinde de atlanmıştır.

Kitabhâne-i Sûdî tarafından neşredilen *Hikâye Külliyyâtı*, Türk edebiyatının önemli yazarlarının öykülerinin yanında çeviri öykülerle birlikte zenginleşen bir mecmua. Cumhuriyet döneminde asıl eserlerini verecek ve daha da üne kavuşacak

yazarların da hikâyelerini havi olması bakımından Yeni Türk Edebiyatı tarihi için de önemli bir kaynak sayılabilir. Bununla birlikte *Hikâye Külliyyâtı*, sadece hikâye neşreden bir mecmua olarak da döneminin örnekleri arasında yer alır.

Kitabhâne-i Sûdî'nin neşrettiği *Hikâye Külliyyâtı*'nın fihristi aşağıdaki gibidir.

HİKÂYE KÜLLİYATI FİHRİSTİ		
Sayı	Yazar	Hikâye
1	Mehmed Rauf	İlk Aşk
1	Mehmed Rauf	Ana Kalbi
2	Yakub Kadri	İşin İç Yüzü
2	Catulle Mendes	İki Tehlikeden Biri
3	Raif Necdet	Aşkın Kudreti
3	Guy de Maupassant	Elmas Merakı
4	Mehmed Rauf	Ayna
4	Mehmed Rauf	Yaldız
4	Catulle Mendes	Üçüncü Yastık
5	Selma Lagerlöf	Ana Acısı
5	Mehmed Rauf	İlk Kadın
6	Uşşâkizâde Halid Ziya	Mayıs Pazarı
6	Mehmed Rauf	Bir Deli
6	Jeanne Marni	O Kaltak Karı
7	Hüseyin Rahmi	Asansör
7	Mehmed Rauf	Muhibbeler
8	Ömer Seyfeddin	Uçurumun Kenarında
8	Mehmed Rauf	Fedai
8	Paul Victor Margueritte	Küçük Hemşire
9	Mehmed Rauf	Mazide Bir Günah
9	Mehmed Rauf	Bir Yiğit

HİKÂYE KÜLLİYATI FİHRİSTİ		
Sayı	Yazar	Hikâye
10	Yakub Kadri	Kiraz Bahçeleri
10	Mehmed Rauf	Gizli Aşk
11	Uşşâkizâde Halid Ziya	Beyaz Şemsiye
11	Selami İzzet	Elifeyn
12	Refik Halid	Şüphe
12	Peyami Safa	Oyuncak
13	Mehmed Rauf	Tâli Mi?
13	Nezihe Muhiddin	Evlat Aşkı

Sonnot

- 1 *Hikâye Külliyyatı*, İBB Atatürk Kitaphğı, Gazete Arşivi, Katalog Numarası: NS0819.
- 2 Süleyman Sûdî, “İki Söz”, *Hikâye Külliyyatı*, Sayı: 1, s. 4.
- 3 Süleyman Sûdî, *Kitabhâne-i Sûdî: 5. Defter-i Fihrist*, İstanbul, 1336; Süleyman Sûdî'nin hayatı ve yayın faaliyetleri ile ilgili bir tarihçe denemesi için bkz. Nedret İşli, “Kitabhane-i Sûdî Tarihçesi ve Süleyman Sûdî Bey (Bir Deneme)”, *Müteferrika*, Sayı: 4, Kış 1994, s. 33-44.
- 4 Mehmed Zeki & Mahmud Paçacı, *Türkiye Terâcim-i Ahvâl Ansiklopedisi Terâcim-i Ahvâl Kamusu*, C: I, İstanbul, 1928, s. 169.
- 5 Didem A. Büyükerman, “Moralizâde Vassâf Kadri ve Süleyman Sûdî'nin Ortak Romanları Milli Cinâyât Koleksiyonu”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 40, Erzurum, 2009, s. 191-208.
- 6 Süleyman Sûdî'nin kendisi tarafından yayımlanan *Bekrî Mustafa* ve *Dedem Korkut'un Paltosu* adlı kitapları Abdülkadir Emeksiz tarafından tekrar yayına hazırlanarak yayımlanmıştır. Ayrıca bkz. Abdülkadir Emeksiz, “Dedem Korkut'un Saklı Kalmış Bir Hikâyesi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 206, Ekim 2013, s. 379-396.
- 7 Nedret İşli'nin ve Abdülkadir Emeksiz'in makalelerinde *Kırım Mecmuası*'nın yayına başlama tarihi 3 Mayıs 1918 olarak zikredilse de bu hata bariz bir yanlış okumanın neticesidir.
- 8 Osman Kemal Hâtif'in *Gökbayrak Altında Milli Faaliyet* isimli, 1917'de kurulan Kırım Tatar Ahali Cumhuriyeti'nin ve istiklâl davasının tarihini anlattığı eseri *Kitabhâne-i Sûdî* tarafından basılmıştır. Yeniden basımı için bkz. Osman Kemal Hâtif, *Gökbayrak Altında Milli Faaliyet*, Yay. Haz. Hakan Kırmımlı, Ankara, 1998.
- 9 *Kitabhâne-i Sûdî'nin katalogları için bk. Kitabhâne-i Sûdî III. Defter Fihristi*, İstanbul, 1336; *Kitabhâne-i Sûdî V. Defter Fihristi*, İstanbul, 1336; *Kitabhâne-i Sûdî 1927 Senesi Kataloğu*, İstanbul, 1927.
- 10 Süleyman Sûdî, “İfade”, *İdare-yi Osmaniye Zamanında Yetişen Kırım Müellifleri*, İstanbul, 1335 (1919), s. 2.
- 11 Süleyman Sûdî, *Hikâye Külliyyatı*, Sayı: 1, s. 16.
- 12 Ömer Seyfeddin, “Büyük Türklüğü Parçalayan Kimlerdir?”, *Kırım Mecmuası*, Sayı:1, 2 Mayıs 1334 (1918), s. 3-5.

